

hejllivet

ett magasin om livsfrågor från Svenska kyrkan

01 | 2023

Hobby blev yrke genom
vinst i Lego Masters Sverige
Läs mer på sidan 16!

CHRISTINE KARMFALK

Oroar sig inte i förskott

Att bära ett släktarv

Folkdräkt på sidan 6

**Norrköpings
Promenader**

Kulturminnesmärkt
grönska i staden

Vilka är dina trädminnen?

En av artiklarna i *Hej livet* handlar om lindarna i Promenaderna i vår stad. Träd är viktiga för oss människor. För egen del känner jag att det finns en slags urinstinkt i upplevelsen av träd. Kanske är det nedärvda minnen från förfäder och förmödrar långt tillbaka i tiden då trädens bladverk var taket man rörde sig under. De skyddade både mot solens hetta och mot andra, mer okända faror. Det ger en känsla av frihet att tänka på hur det skulle ha varit att för länge sedan springa i en skog på en upptrampad stig mot ett okänt mål.

I Bibeln finns många referenser till träd. Jesus liknar till exempel himmelriket vid ett litet frö som växer till ett stort träd där himlens fåglar bygger bo bland grenarna. Ett annat exempel är Libanons cedrar som gestaltas som höga och mäktiga, nästan som individer som släcker sin törst i vattendragen, och låter hägrar ha sitt hem hos dem. Vilka är dina egna trädminnen?

Själv har jag ett barndomsminne som är en kulturell upplevelse av ett träd. Det är det tecknade barnprogrammet "Kalles klätterträd", som gick på TV under 70- och 80-talet. I början av programmet ser man Kalle ligga i en trädkrona och tänka. Trädet vajar lite och Kalle liksom vaggas av trädkronorna. Ingen ser honom där uppe, men han betraktar hur livet pågår nedanför trädet och den stora stjärnhimlen ovanför.

Jag önskar dig en fin vår med många upplevelser av hur vi hör ihop med varandra, med träden och med hela skapelsen. Dessutom önskar jag dig en härlig läsupplevelse av detta nummer av "Hej livet".

Katarina Wändahl

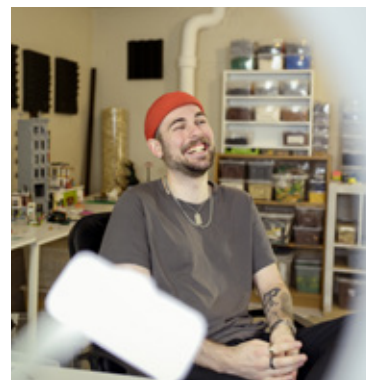
ANSVARIG UTGIVARE | Katarina Wändahl

INNEHÅLL

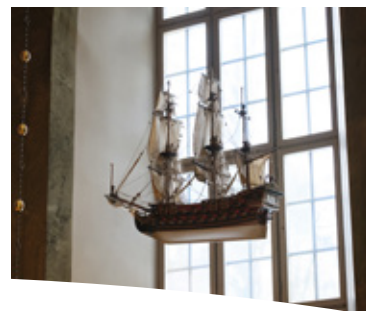
- 4 SJU SPANINGAR
- 6 ETT GOTT LIV Folkdräkt
- 10 MÖTET Christine Karmfalk
- 16 PORTRÄTT Vidar Olsson
- 20 VÅR BYGD Promenaderna
- 26 FAKTA Barockmusik
- 30 OM Evgit liv
- 34 PÅ BESÖK Husmorsgrafitti
- 38 HISTORIA Brunnssalongen
- 42 KULTURARVET Skeppet som kom hem
- 43 KRÖNIKAN Sandra Ahmadow
- 44 HEJ DÄR Jesper Barkselius

s. 10

s. 34

ANSVARIG UTGIVARE
Katarina Wändahl

REDAKTION
Gustaf Hull, redaktör
Annelie Tollerå, text
Malin Singelsö, text, foto, ill. och layout
Matilda Eklöf, text, illustration
Therese Götberg, text

UTGIVARE
Svenska kyrkan i Norrköping

TRYCK
Norrköpings tryckeri

DISTRIBUTION
Gratistidning/SDR

OMSLAGSBILD
Foto Malin Singelsö

KONTAKT
Svenska kyrkan i Norrköping
Box 263
601 04 Norrköping
011-24 10 00
norrkoping@svenskakyrkan.se

Svenska kyrkan
NORRKÖPING

Comfort food – mat som ger trygghet

I tuffa tider ser man ofta trenden med "comfort food" växa. Med comfort food – eller kalla det "tröstemat" – menar man mat som ger ett nostalgiskt eller sentimentalt värde till någon. Kanske ett positivt minne i barndomen som "farmors köttbullar"? Maten kännetecknas ofta av högt kaloriinnehåll, höga kolhydratnivåer eller enkel tillagning. Det finns även trender där comfort food får nya uppsving med en ny touch. Närmast är den klassiska "tunnbrödrullen" ett sådant exempel. Varmkorv i en tunnbrödrulle med mos och räksallad. Enkelt och gott, men med nya varianter där man lägger extra tid på finare råvaror i en korv med spännande kryddning, riktigt potatismos och handgjord räksallad.

Vad har du för "comfort food"? Vilken maträtt ger dig trygga minnen?

7 SPANINGAR

Café Tassen

Har du inte besökt mysiga Café Tassen på Skolgatan 22 i Norrköping, kan det vara väl värt ett besök. Här finns närproducerade och småskaliga alternativ med en helt växtbaserad meny i en inbjudande atmosfär. På Café Tassen kan du också inhandla vinylskivor samt delta i Syjunta eller Indiequiz.

Seniorbussar till ICA

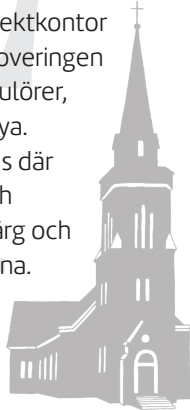
När matbutiken i centrala Skärblacka lades ner i slutet av 2022 så var det många som fick långt till affären. Därför startade Borgs församling och ICA Skärblacka en seniorbuss som går till ICA Skärblacka. Besöken i matbutiken kan spela en viktig roll i vardagen för äldre, att kunna välja och handla sina livsmedelsvaror själva. Besöken kan också få en social dimension, en stund för att möta andra.

Vånga kyrka renoverad

Efter en tids renovering har arbetet i Vånga kyrka nu slutförts och i april är det äntligen dags för återöppning! Det har bland annat tillkommit en rymlig samlingshall med nytt kök, predikstolen har flyttats åt sidan för att inte skymma sikten mot altaret och några bänkar har lyfts bort bak till i kyrkan. Stengolvet är delvis nytt av Bränlyckan-marmor och markerar ytan för de bänkar som lyfts bort.

I arkitektarbetet som har skötts av Helena Sandekull från Mats Fredrikssons arkitektkontor så har Erik Lundbergs detaljer från renoveringen på 60-talet fått fortsatta inslag med kulörer, material och kombinationer i allt det nya. Ett exempel är den nya vikväggen i glas där träets kulör återspeglar ursprunget och spiraltrappan för utrymning som har färg och form som fångar upp de äldre detaljerna.

Kyrkan återöppnar med en festmessa på påsksöndagen 2 april kl. 11.00.

Lokalproducerad tidning

En tryckt tidning har en miljöpåverkan, så är det bara. Men det är ändå viktigt att dela upplevelser och tankar om livet, och för det är den tryckta *Hej livet* väldigt bra. Samtidigt vill vi minska tidningens miljöpåverkan så långt vi kan. Du kanske märker att detta nummer är tryckt på ett annat papper? Detta papper är en närproducerad produkt från Holmen Paper. Vi har också flyttat hem tryckningen till Norrköpings tryckerier/Tellogruppen. Berättelser från Norrköping, en redaktion i Norrköping, på papper från Norrköping och tryckt i Söderköping - lokalproducerat helt enkelt!

Lär dig mer om stjärnhimlen

Människor har under alla tider vänt sin blick mot stjärnhimlen och förundrats. Skönheten och storheten gör något med oss. Men allt är inte stjärnor som glimmar på himlen! Till exempel är de som kallas morgonstjärnan och aftonstjärnan, och ser ut att lysa så starkt, faktiskt planeter. Funderar du på vad det är du ser på stjärnhimlen, vilka stjärnor, planeter och konstellationer så finns det faktiskt appar till mobilen som kan hjälpa dig med det! Kika i din mobil där du hämtar hem appar så finns till exempel Sky View, Sky Guide och Night Sky.

Mitt livs hotell

Vi är många som har kört förbi det bedagade hotellet längs med E4:an i höjd med Norrköping - Hotell Stenkullen. I dokumentärfilmen *Mitt livs hotell* berättas den häpnadsväckande historien om Maria Svensson som har bott hela sitt liv på hotellet och aldrig flyttat hemifrån trots att hon är över 60 år. Filmen har fått stöd av Norrköpings Filmfond och hade premiär i december 2022. Filmskaparen Jenny Widell har följt Maria och hur hon lever på det gamla hotellet, ensam med sin stora hund, "Kitha den femte". Med ett rikt arkivmaterial berättas om svunna tider med kultureliten och kungligheter, hotellets historia från det att Maria var en liten flicka fram till idag. Utanför förändras och moderniseras Sverige men hos Maria har tiden stått stilla. Inredningen, till och med hennes gamla flickrum, står kvar i orört skick. Filmen finns att se på SVT Play.

Ett gott liv | Folkdräkt

Dräktsömnad

Kerstin Nordlinder Arlid är en av Sveriges få dräktsömmerskor. För Kerstin är folkdräkten inte bara ett klädesplagg. I dräkterna ser hon nedärvd tradition, djup kunskap, hållbara material och ett personligt släktarv där hon äntligen får gå i sin mammas fotspår.

Text: Annelie Tollerå Foto: Niclas Fasth

Det var hösten 2022 som Kerstin tog det djärva beslutet att säga upp sig med buller och bång från sitt jobb som slöjdlärare i skolan. Äntligen skulle hon få satsa på det hjärtat klappade för, dräktsömnad. Hon ångrar inte beslutet, men berättar att hon faktiskt fyller på med lärarjobb igen.

– Det är ju det - det bar sig inte riktigt just då. Men det är fantastiskt roligt att intresset för folkdräkt blir större och större idag.

Ett släkterv

När Kerstin var liten arbetade hennes mamma på Nordiska museet som mönsterritare. Mamma Eva mätte upp och studerade folkliga plagg från hela Sverige i museets samlingar och skrev ett par böcker i ämnet. Hon ansågs som en av de stora kunskapsbärarna på den tiden. Kerstin berättar att det var hämmande under en period av livet.

– Mammans dräkter hängde i garderoben efter hennes bortgång och jag

har alltid haft en önskan att kunna ha dräkterna. Jag har alltid velat fortsätta i min mammas fotspår, men inte trott att jag har kunnat eller haft tillräckligt med kunskap. Idag ser jag det som att jag har en uppgift att bära vidare ett släkterv som kommer från både mamma och mormor, som båda sysslade med dräkt.

Hela Sverige

Kerstin syr dräkter från hela Sverige åt kunder, men är själv förankrad i dräktområdet Blekinge. Området där hennes mamma hade rötterna och sydde dräkt ifrån. När Kerstin fick bära sin mammas dräkter var det hennes bruddräkt hon använde först. Precis innan intervjun har hon hunnit komplettera genom att sy färdigt en egen dräktjacka.

– Egentligen har mammans dräkttröja varit en aning för trång. Det fantastiska med dräktplagg är ju att de är unika och måttsydda efter en persons personliga mått. De är sydda i naturliga och hållbara material och kan ärvas i generationer.

Idag ärver många människor en

Ovan De dräktplagg Kerstin har på sig är en fri komposition av dräktdelar från Blekinge.

folkdräkt och vill ha den ändrad för att passa egna mått. Eller så vill man komplettera dräkten med några nysydda dräktplagg. Kerstin får många frågor om man får göra som man vill med en dräkt. Om hur man bär dräkten på ett korrekt sätt. Många är rädda för att bära folkdräkt. Det kan vara väldigt laddat.

– Jag brukar rekommendera att man sätter sig in i det dräktoområdes traditioner där man har sin dräkt ifrån. Men man ska veta att de flesta av folkdräkterna också en gång har blivit ihopplockade och bestämda i en särskild variant av någon. De speglar inte alltid hur det faktiskt har varit. Så vad är rätt och fel? Är det hur det ursprungligen har varit, eller hur man bestämde långt senare under 1900-

talet, när man satte ihop folkdräkterna? Vi får också ny kunskap om det ursprungliga dräktbärandet idag, genom forskning.

Dräkt i utveckling

Kerstin berättar att behovet man hade under 1900-talet var att skapa uniforma dräkter som skulle gälla en särskild socken. Poängen var att känna tillhörighet med varandra och sin hembygd. Många hembygdsföreningar och hemslöjdsföreningar grundades då. Blekingedräkten är ett exempel.

– Blekingedräkten togs fram i en rosaaktig variant. Hemslöjden sålde material och sömnadsbeskrivningar till just den varianten och folkdanslag började bära den. Men i själva verket fanns det många fler dräktplagg

bevarade från Blekinge som hade valts bort.

– Ett dräktoområde kan ha specifika särdrag, säger Kerstin. Det är väldigt roligt och berikande att sätta sig in i dräkt och de traditioner som har funnits. Man ska inte vara rädd, tycker jag. Men ha respekt för traditionen.

Tillsammans med vännerna Lisa Stormlod och Lina Odell startade Kerstin gruppen Blekingelivet för några år sedan. Poängen var att visa på hur mycket mer som finns i dräkttväg i Blekinge. Att få vara ögonöppnare när vi ibland har en snäv syn på dräkt.

– Det är roligt att bredda människors syn på vad dräkt kan innebära. Det brinner jag för. Min Blekingedräkt ser till exempel inte alls ut som den bestämda Blekingedräkten som

togs fram på 1900-talet. Människor kan bli förvånade.

Idag har vi ett individualistiskt samhälle och dräktbärandet är en produkt av de människor som lever idag. Vi har inte samma behov av att skapa uniforma tillhörigheter. Det är vanligare att människor efterfrågar att bära en personlig själ till dräkten, eller skaffa ett förkläde som de bara tycker är snyggt. Eller kanske blanda dräktdelar från olika dräktområden eftersom man inte känner så stark samhörighet med en specifik byggd.

– Visst kan dräkt vara ett laddat område. Men varje generation gör ju upp med tidigare generationers sanningar. Många är nöjda med att bära en specifik dräkt, precis som mormor bar den, och då kan det få vara så. 1900-talets traditioner är ju över 100 år gamla idag, de också. Men vill man utveckla sin dräkt med sin dräkt så finns det utrymme och det är roligt!

Dräktträffar

Kerstin har anordnat några öppna träffar, så kallade "kom och dräkträffar" för att avdramatisera lite grann. Uppmaningen har varit att våga bära dräkt, även om den inte är komplett eller "rätt". Hon vill att fler ska få upptäcka glädjen i att bära dräkt.

– Ja, fram med dräkterna ur garderoben! Det finns nog inte några mer användbara plagg. Dräkt går att använda till dop, bröllop och fester som man blir bjuden på. Och kan ärvras i generationer.●

Mötet | Christine Karmfalk

Ledare med själ och hjärta

De flesta Norrköpingsbor har någon typ av relation till Kolmårdens djurpark. Många har också hört namnet Karmfalk, om inte annat i relation till skola och utbildning. Vi möter Christine Karmfalk, VD på Kolmårdens djurpark och Skara Sommarland.

Text och foto: Malin Singelsö

Christine hälsar med en stadig blick och ett glatt leende. Vi möts upp på eftermiddagen, och har ganska kort tid av ljus kvar för att kunna fotografera efter samtalet. Något vi konstaterar, för att sedan fullständigt misslyckas med att hinna ut i ljuset. Mötet blir allt för intressant. Att Christine brinner för sitt arbete är tydligt och samtalet glider lätt in på just yrkesliv och hur man kan göra skillnad i sitt sammanhang.

Norrköpingsbo

Christine växte upp i Navestad och bodde där till vuxen ålder. Hon gick på Hagebyskolan, sedan på De Geer-gymnasiet och pluggade efter det till lärare på Linköpings Universitet. Efter examen -95 jobbade hon fem år på Navestadsskolan. Nästa steg blev Kunskapsskolan.

– Jag var med och startade upp

den. Jag var den tionde anställda på Kunskapsskolan i hela Sverige. Jag jobbade först några år som lärare, sedan på pedagogik- och utvecklingsavdelningen.

Uppstarternas tid

Futuraskolan, John Bauer-koncernen, Fria läroverken, Nordic International och KF utbildning – alla är skolor som Christine har varit med och startat eller jobbat på med höga poster.

– Tiden på John Bauer blev kort men mycket lärorik. Jag började som pedagogikchef i januari och i mars bestämde man sig för att lägga ner verksamheten och ansökte om konkurs. Det var tufft med stora utmaningar för en ganska oerfaren företagsledare som jag var då.

Och något skavde. 2018 kände sig Christine färdig med skola och VD-jobb. Under våren hade hon fått fysiska stresssymptom. Hon hade jobbat 23 år i skolans värld och det ibland mentalt tunga jobbet började

ta ut sin rätt.

– Jag kan tänka på lärare som jobbar 40 år i skolans värld... De ser så mycket elände och hemskheter. Det blir bra för väldigt många ungdomar och elever, jag har kontakt med sådana idag som det faktiskt vände för. Det är skönt och jättebra. Men jag vet också de som hade det dåligt då och fortfarande inte har kommit ur det. Det är tungt att leva med.

Omställningen

Christine sa upp sig, gick hem och funderade på vad hon skulle göra med livet. Så undrade någon om hon inte skulle bli VD för Kolmårdens djurpark i stället...

– Det var ett drömjobb utan like, säger Christine.

Varför såg du det som ett drömjobb när du inte ville jobba som VD igen?

– Dels handlade det om att byta bransch. Sedan är Kolmården... Man älskar det som Norrköpingsbo. Jag

Namn | Christine Karmfalk

Ålder | 53 år

Familj | Barn, Linn & Tom, med respektive och två barnbarn

Gör på fritiden | Läser, lägger pussel och pysslar i sommarstugan

Otippad talang | Läser fruktansvärt snabbt

Favoritmat | Älskar ost

har så många fina minnen därifrån. Jag tyckte också att det var skönt att det var ett dotterbolag, jag skulle inte längre vara ensam utan ha VD-kolleger och inte bara en styrelse utan en chef också.

Det kan vara ensamt som högsta chef? Ja, det kan det. Det kan vara fruktansvärt ensamt när det är tungt. Första gången man blir VD så blir det extra tungt, nu är jag mycket mer erfaren och van och känner mig så trygg i situationen. Men när du är precis ny, då behöver du någon att bolla med.

Är du en uppstartare eller förvaltare med tanke på alla uppstarter du varit med på?

– Jag säger ofta ja. Min chef skulle nog säga att jag är väldigt lojal. Sedan finns en vilja att bidra och hjälpa till i detta att svara ja till nya saker. Sedan handlar det nog också om att jag är totalt orädd. Jag känner aldrig oro och tänker alltid att "det är klart jag fixar det". Ibland tar jag på mig för

mycket, men då säger jag till och vi hittar lösningar för det. Som att avlasta med sådant jag inte behöver göra. Idag har jag en assistent som hjälper mig att hålla koll på kalendern och är lite "grindvakt". Hon säger ifrån och håller koll på att jag inte blir överbokad. Självt har jag svårt för att säga ifrån så den hjälpen är väldigt värdefull.

Hur tror du den här "Pippi-mentaliteten" byggts upp i dig då?
– Den har alltid funnits. Mina föräldrar brukade säga att jag uppfostrade mig själv. När jag var liten hade vi en liten friggebod på Södra Finnö, långt bort från allt. Mina systrar tyckte det var så tråkigt att vara där för det fanns inget att göra, men jag älskade det. Jag kunde sitta på stranden och leka med några stenar i flera timmar. Jag var alltid självständig och med inställningen "jag kan själv". Jag har en orubblig tilltro till mig själv och min egen kapacitet. Det betyder inte att jag lyckas med allt jag gör. Men då får jag väl prova igen eller testa ett annat sätt.

Mitt motto är "Allt du någonsin har oroat dig för har löst sig". Det gör det ju alltid även om det kanske inte blir så som man ville. Ibland händer det hemska saker. Människor går bort och det är klart du kan oroas för det, men du kan inte låta oron förta det som är här och nu. Jag oroar mig inte särskilt mycket, och jag tror att det är en förutsättning för mitt jobb. Jag måste ligga steget före och tänka risker och riskhantering, men skulle jag gå och oroas för allting, då skulle jag inte klara det här.

Många lyfter dig som en god ledare. Vad gör dig till en god ledare?

– Jag tror att jag bryr mig väldigt mycket om mina medarbetare, och det känner de. Jag bryr mig också om deras privatliv, att arbetet ska funka med familj och annat i livet. Sedan är prestigelöshet viktigt för mig. Jag kan erkänna när jag har gjort fel och då öppnar jag också upp för att mina medarbetare ska känna sig trygga i att göra det. I vår ledningsgrupp har

vi kul och kan skratta även åt misstag och personliga konstigheter, driva med varandra lite, fast på ett kärleksfullt sätt. Raka rör med kärlek. Jag säger sällan att ”du har gjort det här dåligt” utan hellre ”det här blev inte så bra, hur löser vi det”. Lösningen är i fokus, inte misstagen. I en bra arbetsgrupp måste man våga göra misstag. Mycket värme, mycket ärlighet och full fart – så ser nog mitt ledarskap ut.

Vad är du mest förvånad över när det gäller att jobba på en djurpark?

– Hur spretigt det är! Och stort, bara hur många medarbetare som behövs på varje funktion är förbluffande. Och det är verkligen alla typer av funktioner. Vi har en egen smed! När jag undrade varför så fick jag förklarat för mig att man inte kan köpa en grind till en noshörning på Bauhaus...

Frågan måste ändå ställas – att hålla djur i parker, hur tänker du kring det?

– Det kan låta elakt men jag tycker man har en naiv bild av hur verkligheten ser ut om man inte tycker djurparker fyller en funktion. Självklart har vi som djurpark ett stort ansvar för att djuren hos oss har det bra. Jag reser väldigt mycket och ser hur människan breder ut sig i världen. Jag blir förtvivlad när jag ser hur djurens hemvister bara försvinner och konkurreras ut. Idag vet vi ju att många djurarter tyvärr har försvunnit för att deras levnadsmiljöer försvinner i en fruktansvärd hastighet. Jag tror tyvärr inte att människor fattar hur det verkligen ligger till. Det finns snart ingen vildmark kvar. Vi håller på att tränga ut allt annat levande. Till slut måste vi människor vakna upp och se vad hon håller på med. När vi gör det så måste vi ha en reserv. Vi måste ha en ark. Vi på Kolmården kan inte göra allt men vi kan göra det vi är bra på.

Christine talar om frustrationen över den tid det tar att ställa om. Om hur hon vill framåt men att det måste få ta den tid det tar med respekt för de djur som lever i parken idag. Men omställningen till att skydda de mest hotade arterna fortsätter.

Hållbarhetsarbete

Just nu stöttar Kolmården Foundation stödmatning av zebror på grund av den svåra torka som råder på savannerna. I vanliga fall magrar djuren av under torkan och äter sedan upp sig under regnperioden. Men när regnperioderna kommer alltmer sällan svälter djuren. Just nu dör många djur på grund av torkan. Christine vittnar än en gång om en djup förtvivlan över vad som händer i världen. Ägarkoncernen till Kolmårdens djurpark satsar på att bygga solcellspark, på själva parken borrar man bergvärme till Vildmarkshotellet och sätter upp fler laddstolpar. Det är en utmaning att anpassa en gammal park från 1965, där tanken på energiprestanda, ergonomi och hållbarhet inte funnits med vid uppbyggnaden.

– Vill vi bli klimatneutrala genom att ”köpa oss” ur detta med klimatkompensering? Nej, vi ska bli klimatneutrala på riktigt.

Christine berättar om att de gjort förändringar i restaurangerna då deras största utsläpp genereras av mat. I tacobuffén, där det serverades tio ton nötfärs om året, har man bytt till soya-färs.

– Besökarna börjar bli så medvetna att de inte har reagerat mycket på det. Vi diskuterar också beslut på att ta bort nötburgarna och ha halloumi- och kycklingburgare i stället. Första året kommer en del vara irriterade men det kommer lugna sig. Vi måste vara lite modiga i detta.

Livet utanför yrket

Det är tydligt att Christine går in för sitt arbete med själ och hjärta, genom att arbeta med frågor som betyder väldigt mycket för henne på ett personligt plan. Men vem är då Christine på det personliga planet?

Vad är det tuffaste du har gått igenom som människa?

– Det tuffaste är skilsmässan tror jag. Det handlade inte så mycket om mig som att man gör sina barn illa. Mina barn var förtvivlade och min dotter pratade inte med mig på en månad,

”Allt som du någonsin har oroat dig för, har löst sig.”

för det var jag som ville skiljas. Det var fruktansvärt. Där tappade jag hoppet ett tag. Jag satt hemma hos min mamma och storgrät, med tårarna sprutande som på Lille skutt, och mamma försäkrade mig om att jag och min dotter skulle hitta tillbaka till varandra. Min fina mamma, hon är fortfarande min största fanclub. Och hon hade ju rätt. Nu är min dotter vuxen och har förstått att det är två som är ansvariga i en relation. Vi är närmre varandra än någonsin och jag är så glad över att dessutom ha fått barnbarn. Det kan låta som en klyscha men de är verkligen livets efterträtt. Och jag skämmer bort dem förfärligt. Det är en sådan villkorslös kärlek. Min dotter har verkligen lärt känna mig med åren. Folk frågar ofta ”men ska inte du hitta någon?” och då brukar Linn säga ”men mamma vill inte ha någon”. Jag tror att med tiden så blir man sig själv. Ju äldre man blir, desto mindre bekymrar man sig om vad andra tycker. Jag tycker det är skönt att vara där. Man skulle vilja

kunna pytsa in den känslan i tonåringar! Det spelar ingen roll vad resten av världen tycker, det viktiga är vad du själv känner. Jag tror jag är mer sann mot mig själv nu och jag tänker att det bara förbättras med åren.

Vad är ditt hopp för framtiden?

– Om man tittar på ungdomar, i Sverige i alla fall, så har de en hög medvetenhet om miljön och det som händer. I det finns det hopp. Men mitt största hopp är nog faktiskt till näringslivet. Eftersom jag själv rör mig mycket i företagsledarkretsar så märker jag vilket enormt fokus som finns, framför allt i svenska företag, på att lösa sin miljöpåverkan. Jag har väldigt liten tilltro till att politiken löser det, men stor tilltro till att företag löser detta. Tänk till exempel om SSAB lyckas med fossilfritt stål, förstå vilken produkt! Jag ser också väldigt mycket innovation. Så det finns mycket hopp. Och hur det än är – vi kunde sätta en man på månen 1969. Vi har löst sjuka utmaningar. Vi har en enorm föreställ-

nings- och problemlösningsförmåga som människor. Det finns en enorm kraft. Det gäller bara att komma dit, att hela världen får upp ögonen för vad som håller på att hända på vår planet, och agerar.

Vad är din största längtan just nu?

– Jag längtar efter tid. Jag köpte en sommarstuga förra sommaren och jag älskar att vara där. Det är mitt nästa projekt i livet, att försöka trappa ner lite och kanske bara ha ett jobb på sikt, komma ner i en normal arbetsmängd. Jag har en långsiktig plan. En del i den är att kunna bo i hus året runt för att kunna njuta av naturen och stillheten ute i skärgården. Sommaren som gick satt jag mycket med kaffekoppen vid stranden och bara tittade ut över havet. Det längtar jag efter, tid för reflektion och lugn och ro. Det är lite tillbaka till stranden och leka med stenar, säger Christine och skrattar. •

Att förverkliga en barndomsdröm

När Vidar Olsson ansökte till Legomasters 2021 på en chansning fanns det inte ens på kartan att han skulle vinna. Två år efter den oväntade vinsten jobbar han nu med lego på heltid. Vi träffas i hans studio i Norrköping för att prata lego, kändisskap och om att förverkliga sin barndomsdröm.

Text: Matilda Eklöf Foto: Niclas Fasth

Sentrappan slingrar sig ner mot en tjock skyddsörr. Där innanför gömmer sig en barndomsdröm som genom en chansning kom att bli verklighet.

– Det är ett gammalt skyddsrum som jag har renoverat lite, förklarar Vidar i förbifarten medan han visar oss runt i studion. Den består av flera ihopkopplade små rum. Skuggorna leker på de vita väggarna bakom honom i ”bunkern”, som han skämtsamt kallar det.

– Den ena halvan flyttade jag in i för tre månader sedan och den andra har jag haft i något halvår. Så det är väldigt nytt. Jag har försökt städa upp lite men det är flyttkartonger och lite allt möjligt här. Han gestikulerar mot de legofyllda kartongerna som står placerade lite varstans i rummet.

Bordet framför oss är fyllt med legobitar. De blanka sidorna glänser i ljuset av de stora lamporna som står bredvid. Här brukar han spela in

innehåll till sociala medier, främst för Youtube och TikTok. Just nu håller han på och städar efter ett byggprojekt så det är lite extra stökigt. Det är en av nackdelarna med att bygga med lego. Det eviga sorterandet.

– Det är väldigt mycket sorterande. Men jag vet exakt var alla bitar är, de är ordnade efter sort och färg. Det är faktiskt väldigt skönt och fint att kolla på, fortsätter han medan han tar på sig den färgglada sotarmössan som kommit att bli lite av ett signum. För att ni ska känna igen mig, lägger han till och skrattar.

Lego och stop motion

Han ger ett lugnt och vänligt intryck där han sitter bland sina färgglada byggen, legobitar och flyttkartonger. Idag har Vidar hunnit fylla 24, men han har hållit på med lego sedan han var liten. Kanske lite för liten, flikar han in och skrattar igen.

– Innan jag började med lego så lekte jag med dockor och dockhus. Jag har alltid tyckt om att berätta historier

och lego är perfekt för man kan göra vad som helst. Det är en sån frihet.

Men när Vidar var 12 började han känna sig lite för gammal för att leka med lego. Lösningen blev stop motion, en animationsteknik där man genom att fota och succesivt flytta föremål och miljöer, kan skapa illusionen av att de rör sig.

– Jag började göra stop motion-filmer i lego och laddade upp dem på Youtube. Då kunde jag fortsätta leka med lego fast jag sa att jag höll på med film. Helt plötsligt blev det berättigt. Jag fick fortsätta leka och ingen behövde veta det.

Att tävla i lego

Legofilmerna gav mersmak och efter att ha pluggat film på gymnasiet så började Vidar att arbeta med filmproduktion. Och det gjorde han fram tills för två år sedan då han började jobba med lego på heltid. En mening som fortfarande känns konstig att kunna säga, medger han.

Karriärsbytet kom i samband med

Ovan Vidar inspireras av filmens värld. Här har han byggt slutscenen i Kill Bill.

att han 2021 sökte till Lego Masters Sverige, ett tävlingsprogram där lego-entusiaster tävlar i byggteknik och design. Det var hans flickvän som uppmuntrade honom att söka, själv hade han inte sett programmet.

– Först tänkte jag att det kändes för läskigt med TV. Men det såg spännande ut så jag skickade in en video och jag fick komma till audition. Då fick jag vara där och bygga och testa lite. Sen ringde de och sa att jag hade kommit med. Det kändes superkul!

Inspelningen var intensiv men rolig. Under de två månader som programmet spelades in lades allt fokus på legot. Ibland blev det lite mycket, till och med för en legoentusiast som Vidar.

– Vi höll på och byggde åtta timmar per dag, fem dagar i veckan. Vi hade ledigt på helgerna men även de gick mest åt till att planera nästa bygge. Efter ett tag blev jag lite trött på legot, men intresset det kom tillbaka sen, tilläger han snabbt och ler.

Gillar inte att tävla

Att bli filmad var också en speciell upplevelse för Vidar som har spenderat hela sitt yrkesliv bakom kameran.

Men han tror att han hade nytta av sin erfarenhet.

– Jag förstod vad de ville ha ut av mig under intervjuer och sånt. Men lite nervöst var det att vara framför kameran i början. Att ha sex kameror på sig samtidigt och vara mickad konstant, till och med när man är på toaletten. Du är under konstant bevakning men till slut vänjer man sig.

I programmet tävlade han tillsammans med Felix Terman. När det sista bygget stod klart kunde Vidar och Felix titulera sig vinnare av Lego masters 2021. En helt ofattbar upplevelse enligt Vidar. Han gillar egentligen inte att tävla.

– Jag sökte in bara för att det kunde vara en kul grej och så lyckades jag vinna. Jag har inte ens vunnit på en trisslott innan liksom. Jag blev lite stolt!

Ny verklighet

Efter två månader bland legoentusiaster och med ständig bevakning så var det skönt att komma hem. Men det fanns ett stort problem: tävlingspriset på ett ton lego. Vid tillfället bodde Vidar på 32 kvadrat och hade inte börjat hyra sin studio än.

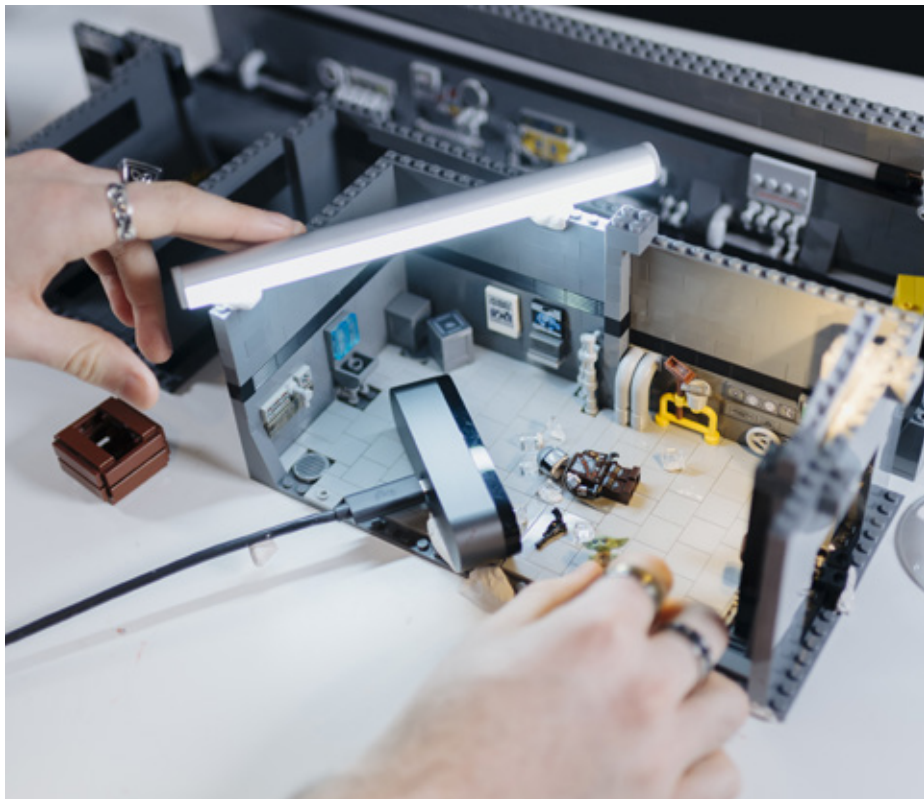
– Jag visste att jag en dag skulle få ett samtal om att de stod utanför med tre lastpallar lego. Det var nog det värsta efteråt. Att veta att det skulle komma, men att jag inte hade någonstans att göra av det.

Vinsten motsvarade 32 flyttkartonger. Exakt hur allt kom på plats går vi inte in på, men nu står de på plats i studion. Att vinna programmet har inneburit en helt ny verklighet för Vidar. Under perioden mellan inspelningen och att programmet sändes hade han lite andrum.

– När det väl släpptes sen så blev det en konstig kontrast. Plötsligt kände alla igen mig. Då var det ju väldigt aktuellt men nu har det gått två år så det har lugnat ner sig lite. Då kunde folk komma fram överallt, på stan, på baren. Jag är van att vara bakom kameran så det var konstigt att bli igenkänd. Alla känner dig men du känner ingen.

Telefonen började ringa

Efter programmet så började telefonen att ringa. Och den slutade aldrig. Idag arbetar han heltid med att bygga lego, medverka på legoevent och hålla

Ovan Vidar visar kameran han använder för sina stop motion-filmer.

i workshops i stop motion. Att ta sin barndomsdröm och sin hobby och förvandla det till sitt yrke är speciellt.

– Jag kände nog att jag redan hade drömyrket i och med att jag arbetade med film. Men sen kom det här. Helt sjukt, att jobba med att bygga lego. Nu försöker jag väl någonstans få ihop det så att det blir både lego och film. Jag håller på med stop motion fortfarande och sen jobbar jag en del med sociala medier. Det är kul att interagera med folk som har samma hobby.

En egen animeringsstudio

Att kunna kombinera sina två passioner känns bra, och det är mycket på gång. Han håller workshops i stop motion på Cnema och håller precis på att göra klart en film som fått stöd av kommunen. Längst med väggarna i studion står delar av ett annat projekt, ett drömprojekt som han haft sedan han var liten: att bygga en storstad helt i lego.

– Då hade jag inte tillräckligt med lego för det men nu finns det inga ursäkter längre. Nu vill jag bygga den största och coolaste legostaden som jag kunde tänka mig när jag var liten.

Jag tror att det kommer landa på två gånger sju meter så det kommer bli stort. Det är mycket att göra men jag vill ha klart det i år så jag kan visa upp det på legoevent och utställningar framåt.

Men det stora målet för framtiden står redan klart. Han vill öppna en egen animeringsstudio med fokus på stop motion.

– Det finns inte så många i Sverige som just fokuserar på stop motion. Om det ens finns någon alls. Det skulle jag verkligen vilja öppna. Sen vet man ju aldrig hur länge just lego kommer att vara aktuellt. Det är kul så länge som det varar, men en animationsstudio är målet!

Passionen för lego kommer han dock alltid ha kvar, oavsett vilken riktning livet kommer att ta.

– Det finns så mycket känslor i lego. Det kan bli så mycket mer än bara en leksak. Man kan bygga vad som helst i lego, det tycker jag är fint!•

Vår bygd | Promenaderna

Vår stads Promenader

Om du bor i Norrköping kan du knappast ha undgått att det händer saker på Östra Promenaden. En angelägenhet nära Norrköpingsbornas hjärta. Och det är klart, vilken stolthet för staden de är, Norrköpings boulevarder. Men har du koll på historien bakom arbetet? Och vad som händer sedan? Vi frågar Carolina Olsson, landskapsarkitekt som jobbar i projektgruppen för promenadens omstart.

Text och foto (om inget annat anges): Malin Singelsö

Att Carolina härrör från Skåne hörs direkt. Men den östgötska myllan har länge varit hemma.

Hon valde medvetet att jobba just i Norrköping för att få arbeta med de vackra historiska miljöerna i staden.

– Promenaderna är fantastiska. När skolor och jobb slutar och Södra Promenaden fylls av människor, till fots och på cyklar så blir jag så glad. Då tänker jag att det var ju detta som var tanken när de uppfördes för nästan 200 år sedan.

Lustfylld rörelse

Norrköpings promenader uppfördes mellan åren 1858 och 1914. Man hade förstått att det bidrog till folkhälsan att röra på sig och få frisk luft. Planen beskrev en önskan om ”offentliga ytor för den riktninglösa, lustfyllda rörelsen till fots för hälsans skull, ibland kallat att flanera, men även färd med häst eller vagn”. Med inspiration

från Europas storstäder uppfördes de boulevarder som skulle komma att bli ett signum för Norrköping.

Byggnadsminne

Längs med promenaden planterades lindar, cirka 1 800 stycken, som idag är mellan 120 och 160 år gamla. Träden kom dock att utsättas för stora påfrestningar i och med bilens intåg i stadsmiljön. Räddningen var kanske när Norrköpings promenader förklarades som byggnadsminnen 1994. I och med detta beslut skyddades de och ska bevaras för framtiden.

Problemet

Under åren hade träden alltså fått konkurrens om utrymmet. Ytor hårdgjordes, kantstenar lades nära träden, rör grävdes ner, i vissa fall fick träd stryka på foten för byggnation och biltrafik och fotsteg tryckte ihop den mark som inte var asfalterad. I gynnsamma miljöer kan en lind bli 800 till 1000 år gammal, men på promenaderna började lindarna få problem

med hälsan långt tidigare än så. När rötterna inte får tillgång till utrymme och vatten försvagas träden och försvagade träd är lätta byten för sjukdomar. Man provade att fälla sjuka träd och ersätta med nya, men det visade sig vara en dålig lösning, då de etablerade träden konkurrerade ut de små nykomlingarna, framför allt i kampen om det livsviktiga ljuset.

Lösningen

Så stod man då med ett skyddat kulturminne som samtidigt hade stora problem. En fullständig utredning gjordes och en långsiktig plan togs fram för Norrköpings promenader. I Östra Promenaden där trafik och ledningar har resulterat i de träd som var i sämst skick, fick lösningen bli ett omtag. Här behövde man starta om från början för att kunna bibehålla den vackra promenaden för framtiden. De gamla träden fälldes, marken grävdes om för att ändra dragning av rör och annan anläggning. Ytan förbereddes för att bli gynnsam för de nya

”Det är viktigt med rätt och bra information, om man förstår varför saker görs så blir oftast konflikten mindre.”

träden som skulle ersätta de som tagits ner och trafikytorna minskades. I maj 2023 ska projektet stå helt klart och man öppnade upp för alla trafikslag redan i december 2022.

Viktigt för Norrköping

Under denna process började Carolina Olsson som landskapsarkitekt på Stadsbyggnadskontorets avdelning Stadsmiljö. Ett jobb hon har tagit sig an med stor förståelse och respekt för hur viktig fråga detta var för Norrköpingsborna.

– Visst fick vi reaktioner och jag förstår det. Det kändes tufft att fälla de gamla träden även för mig. Samtidigt är jag stolt och glad över hur fin respons vi fått nu när resultatet börjar bli mer tydligt, berättar Carolina.

Men känns det inte tufft att få så mycket hårda ord och kritik när ni bara ”gör ert jobb”?

– Jo, men samtidigt så har jag ju hela bilden och får känna tryggheten i det. Och försöka informera och upplysa

om varför vi gör saker. Det är viktigt med rätt och bra information, om man förstår varför saker görs så blir oftast konflikten mindre.

Samverkan och planering

Du kanske har undrat vem som avgör vilka träd och plantor som sätts i staden och varför delar utformas som de gör? Stora projekt i stadsmiljön föregås alltid av en grundlig förstudie och planering, oavsett om det gäller utveckling av en offentlig plats eller när stadsdelar ska byggas och detaljplaner tas fram. Sådana projekt görs med lång framförhållning där flera instanser och många kompetenser samarbetar med varandra. När det gäller säsongsbetonade planeringar som till exempel på Norrköpings sommargåtor så är det en årsbase-rad planering. Carolina jobbar bland annat tillsammans med stadsantikvarie, ekologer, landskapsingenjörer och trafikplanerare i projektet kring Östra Promenaden.

Biologisk mångfald

Inför ombyggnaden på Östra Promenaden undersöktes den biologiska mångfalden. Man behövde avgöra hur man skulle skydda denna i omställningen, då äldre träd utgör mer gynnsamma livsmiljöer för djurlivet än de nyplanterade. Tyvärr fann man att till exempel fladdermöss och insekter inte fanns i så stor omfattning som man tidigare trott. De hade redan drivits bort på grund av till exempel ljusföroreningar.

– Ja, det är en utmaning i en stad att hitta balansen mellan de olika funktionerna. Här ska människor kunna röra sig tryggt, bilar och spårvagnar passera och samtidigt är den biologiska mångfalden väldigt viktig. Ljusföroreningar är en sådan sak vi tittar allt mer på, hur vi kan göra det bättre genom olika lösningar, som styrning till exempel. Nere vid Strömmens vatten på folkparksidan har vi gjort ett aktivt val att inte ha belysning nere vid vattnet, för att inte

Vänster längst ner *En vy över en ung Promenad under sent 1800-tal.*
Foto: Norrköpings Stadsmuseum

Överst i mitten *När äldre träd ska planteras kräver både hålggrävning och rotklumpar rejäla don vid plantering.* Foto: Norrköpings kommun

Överst till höger *Blommande förgårdsmark sommaren 2022. I sommar får vi se denna blomning för första gången.*
Foto: Norrköpings kommun

störa fågel- och djurliv där. Vi jobbar också med att ta tillvara stadens dagvatten på nya sätt. Bland annat för att kunna vattna växtlighet och skapa vattenspeglar i stadsmiljön, där temperaturerna kommer stiga i och med den globala uppvärmningen. En uppvärmning som också gör träden på våra promenader och i parkerna än viktigare för att svalka staden.

En del kvarstår

Arbetet är inte helt färdigt på Östra Promenaden än, det finns bland annat några staketsektioner kvar. Förutom att göra klart mark, planteringar och ytor med sittplatser så kommer även ett antal konstverk uppföras.

– Vi jobbar i detta med en konstnär som heter Alvaro Campo. Han undersöker i dessa konstverk relationen mellan människor och träd. Ett av konstverken är en avgjutning av ett av de gamla träden i aluminium. Detta ska bli en skulptur man kan gå in i för att få utsikten från ett träd. Ett annat konstverk är en platsättning

som gestaltar ett rotsystem. Sedan ska barnen från Gustaf Adolf-skolan få namnge de nya träden.

Nästa steg

I nästa steg ska man göra en del arbete på Södra Promenaden, men inte alls i samma skala som på Östra Promenaden.

– Träden där är i bättre skick men vi ska göra en insats för att det ska fortsätta vara så. Så det blir mer jobb med att förbättra marken och jobba med planteringar så man inte beträder marken intill träden.

Har du någon favorit bland allt ni planterar i staden?

– Jag gillar ju alla växter, säger Carolina och skrattar. Det var roligt att få kunskap genom att djupdyka i arkiven för att se vilka växter som man använde på promenaderna från början. Mycket gick att få tag på, det är ett stort utbud på plantskolorna idag. Själv får jag nog säga att alla vårblommorna är något alldeles speciellt. De där första som tittar upp som vinter-

gäck och julrosen som redan blommat ett tag. De ger hopp om en ny vår!

Efterlysning

När vi avrundar intervjun frågar Carolina plötsligt om vi kan hjälpa till med en efterlysning. Det är nämligen så att när de gamla lindarna togs ner, så fick Norrköpingsbor komma och hämta en bit. Det var stort intresse och även slöjdare, föreningar, skolor och konstnärer hörsammade frågan.

– Nu undrar jag såklart vad som blev av dessa bitar! Det vore fantastiskt att på något sätt få in dokumentation på detta och kunna göra något med det, kanske en utställning?

Så nu hjälper vi till att hitta allt fint som blivit av de gamla lindarna, eller hur? Hör av er till kommunen eller direkt till Carolina på carolina.olsson@norrkoping.se och berätta vad som har hänt med just din bit av lindarna. Och kom ihåg att en bild kan säga mer än tusen ord!•

Liv på promenaderna

Parklind

När parklinden kom till Sverige under början av 1600-talet var det till pampiga slottsträdgårdar. Där krävdes träd som tålde att skäras och hamlas hårt, och till det var parklinden klippt och skuren. Parklind anses vara en hybrid mellan skogslind och bohuslind och kommer troligen från Holland. Under 1800-talet, när det inte längre anlades lika många slottsträdgårdar, flyttade linden in i de borgerliga miljöerna. Den blev snabbt det populäraste alléträdet, men är också vanlig i parker från den här tiden.

Lövsprickningen infaller i början av maj och blomningen äger rum under högsommaren. De pollineras av insekter och de gulvita, nektarrika blommorna gillas av exempelvis bin och humlor. Veden är ljus gulvit utan synlig skillnad mellan splint och kärna. Virket har en påtagligt besk doft. Lämpar sig väl för sniderier och skulpturer. En känd egenhet hos parklindar är den ofta stora förekomsten av bladlöss.

Sommartid kan lössens ekskrementer, "honungsdagg", falla över parkbänkar och parkerade bilar.

Stjärnflocka "Star of Beauty"

Mörkrosa stjärnformade blommor. Trivs bäst i näringsrika och fuktighetshållande jordar. Fantastisk som snittblomma med lång hållbarhet. Underbar till samplantering i rabatt och äng.

Humla

Humlor är både vädertåligen och flyger långt och dyker upp när det börjar blomma på marken och i träden på promenaderna. Andra insekter som finns på promenaderna är till exempel vanliga fjärilsarter, såsom nässeljäril och citronjäril. Söder om Lindmonumentet har det anlagts en blomsteräng, med inslag av sandytor för grävande bin, så om några år har vi förhoppningsvis en rik mångfald av både ängsväxter och pollinerande insekter där.

Kopparhäggmispel

Amelanchier laevis FK BÄCKLÖSA E,
En medelstor buske med rundat växtsätt.
Nya skott är vackert kopparfärgade, likt
bladutspringet som inträffar parallellt
med en överdådig blomning i maj. Den har
lysande orange höstfärg.

Talgoxe

När träden åter igen vuxit till sig kommer fåglar som
bygger bo i grenklykor och sådana som bor i trädhål
eller holkar, såsom till exempel mesar som talgoxe och
blåmes, att flytta in. Holkar kommer sättas upp medan
träden ännu är unga. Men även de unga träden kan bli
bostad för fåglar. Koltrast och ringduva är exempel på
arter som bygger bo i grenklykor även på unga träd.

Prydnadsapel Professor Sprenger

Korallapeln får rikligt med vita små väldoftande blommor som spricker
ut i maj. Den har ett frodigt grönt bladverk och upprättväxande grenar
och växtsätt gör den utmärkt till solitär plantering. Kronan är tät och
skapar härliga miljöer. På hösten får den fantastiska färger och små gul/
orangea frukter i knippen som sitter kvar länge.

A photograph of a man with glasses playing a violin in a concert hall. The background is blurred, showing other musicians and the audience. The lighting is warm and focused on the performer.

Fakta | Barockmusik

Varför älskar vi Bach?

Barocken är en musikstil att nörda ner sig i. De flesta har hört talas om mästaren Johann Sebastian Bach. Till påsk är det många som söker sig till kyrkorna för att höra de stora oratorierna med kör och orkester. Fredrik Anderberg berättar vad som är så speciellt med barockens musik.

Text: Annelie Tollerå Foto: Niclas Fasth

Fredrik Anderberg är violinist i Norrköpings symfoniorkester (SON) och ägnar sig åt att spela barockmusik på fritiden. Han är musikalisk ledare för Jursla barock, som är en löst sammansatt ensemble med medlemmar ur SON och andra fristående musiker. Just nu övar ensemblen inför uppsättningen i påsk av Bachs ”Johannespassionen” i Hedvigs kyrka tillsammans med två körer.

Fredrik tar fram sin barockstråke och håller upp den. Sedan tar han upp sin moderna stråke för att jämföra.

– Det här är min barockstråke, förklarar Fredrik. Den är gjord för att spela tydligt och precist, medan min moderna stråke är gjord för att spela dynamiskt och med kraft.

Barockperioden ligger cirka år 1600-1750 när det gäller musiken. Vi pratar en stund om 16-delar som går upp och ner och en speciell ornamen-

tik. Det är ofta snabba, tydliga toner med små utsmyckningar och drillar.

– Senare under 1800-talet får musiken mycket mer långa linjer, mycket klang, kontinuerligt vibrato och ett romantiskt ideal, berättar Fredrik.

Men under barocken är det istället de små byggklossarna i musiken som är väldigt klart definierade. Musiken är så att säga regelstyrd på den lilla nivån och mer “här och nu”.

Ett forskningsområde

Inom barockmusiken sker mycket forskning och stora framsteg. Det vi pratar om idag kommer inte längre vara aktuellt om 15 år, menar Fredrik. Då kommer vi att ha upptäckt nya saker.

– Idag har vi insett att de historiska källorna som vi lutar oss på egentligen beskriver alla undantag i musiken. Det som då var generell praxis behövde man nämligen inte skriva ner någonting om. Det var underförstått och något som alla ändå visste.

Är det typiskt vår tid att vilja hålla på med historiskt återskapande?

– En intressant fråga! Någonstans runt 1950-/1960-talet började man intressera sig för barocken och barockinstrumenten. Nu skulle flöjterna vara av trä som förr och inte med det moderna klaffsystemet. Man började spela på fiolerna med sensträngar. Innan 1960-talet spelade man barockmusik på ett helt annat sätt. Väldigt romantiskt och mjukt med legato, alltså bundna och svepande toner.

Kompositörerna tittar i alla fall mycket bakåt, konstaterar Fredrik.

– Man hör att Mendelsson inspirerades mycket av Mozart, Bach och Händel. Om man ser på Mozart, så måste han ha tittat på Bachs H-mollmessa när han skrev sin C-mollmessa.

Historiskt informerat

Kan man veta hur det lät under barocken?

– Nej, vi får acceptera att vi inte vet exakt hur det lät. I stället brukar vi

”Hur mycket man än lyssnar kan man hela tiden upptäcka nya lager.”

prata om ett historiskt informerat uppförande. Det vill säga, vi försöker komma så nära som möjligt med hjälp av de källor vi har. Men vi vet egentligen inte någonting alls om anslag, dynamik eller klangideal.

Det man vet mest om är själva instrumenten. Det finns många bevarade till våra dagar.

– Min fiol är från barocktiden. När man arbetar vokalt och med kör kan man säga att utgångspunkten är att härma instrumenten till stor del.

Bach då? Varför är det just hans musik som alla gillar?

– Bach är ju verkligen barockmusikens omslagspojke. Förklaringen till det är ganska enkel. Hans musik är helt enkelt fenomenalt bra! Den är så fantastiskt välskriven och välanpassad till de instrument som man spelade på då. Musiken ligger bra i händerna, den ligger bra i själen och den ligger bra i hjärnan. Hur mycket man än lyssnar kan man hela tiden upptäcka nya lager.

– Något som är intressant är att

Bach inte var särskilt känd innan vår moderna tid. Han ansågs som lite efter de nya, moderna greppen. Han var stadigt förankrad i äldre tekniker, medan andra kompositörer var mera nytänkande.

Fredrik jämför med Johan Agrell, en Norrköpingskompositör som Jursla barock studerade in till en konsert tidigare i vintras.

– Agrell har beskrivits som väldigt uppfinningsrik och fri i sina kompositioner. Om man jämför honom med Vivaldi, som verkligen är modern och framåt, så är Agrell den som beskrivs som mer fräck och fri.

Johannespassionen till påsk

Runt påsk kan man höra de stora oratorierna i kyrkorna. ”Oratorium” betyder berättelse och till påsk är det berättelsen om Jesus sista dagar och hans korsfästelse som är aktuell. Mästaren Bach har skrivit den berömda Johannespassionen, där ”passion” betyder ”lidande”. Alltså berättelsen om Jesu lidande, såsom lärjungen

Johannes berättade den.

– Jag ser fram emot att få framföra Johannespassionen i kyrkan, med sin klockrena akustik för den här musiken. Jag får alltid lite ont i själen när vi ska spela den här typen av musik i ett konserthus, för den hör verkligen till kyrkan. Musiken är skriven för kyrkan.

Skillnad i klang

Vad skiljer barockinstrument från moderna instrument?

– Man brukar säga att barockinstrumenten har lite sprödare klang och att de är tonsvagate. De moderna har mycket mer grundton och de äldre har mer övertoner. I en modern orkester som SON adderar vi klang till varandra och täcker in varandra till en tät karaktär. I en barockensemble lägger sig instrumentens klang snyggt och pryddligt bredvid varandra, kan man säga.

– Det där med att barocken skulle ha tonsvaga instrument, fortsätter Fredrik och ser tvekande ut.

Jag brukar skrynkla ihop pannan lite när någon påstår det. Jag minns den gången jag fick med mig fel fiol på en SON-konsert. Jag fick med mig barockfiolen och vi skulle spela Tjajkovskijs Nötknäpparen. Det spelade ingen roll hur svagt jag än spelade, jag hördes ändå. Min fiolklang låg liksom bredvid hela orkestrerna.

Vad är det som lockar med barockmusiken?

– Det finns ett jätteenkelt svar, säger Fredrik. Det är vansinnigt roligt! Det är ett slags kompromisslöst, intensivt och detaljerat musicerande. Man måste tänka efter i varenda ton och det kräver sina hjärnceller. Men jag skulle inte vilja spela enbart barockmusik faktiskt. Alla tidsepoker inom den klassiska musiken har sin karaktär och är intressanta att fördjupa sig i på olika sätt.●

Vill man leva för evigt?

Frågan om evigt liv har lockat och gäckat människor i tusentals år. Inom ämnen som religion, biologi, filosofi och etik har frågor kring detta stötts och blötts. Men vill man leva för alltid? Med påskens och återuppståndelsens berättelse nära i tiden, ska vi fundera lite på frågan om evigt liv.

Text: Malin Singelsö illustration: Matilda Eklöf

Orkar du hänga med på ett snabbt sammandrag?

Veckan innan påsk kallas stilla veckan och inleds med palmsöndagen med dess berättelse om Jesus som rider in i Jerusalem för att fira den judiska påskens med sina lärjungar. Han firas som en kung och folket lägger mantlar och palmlad för att smycka hans väg. Skärtorsdagen är sedan en dag av eftertanke, gemenskap, svek och rädsla. Jesus delar en påskmåltid med sina lärjungar. De delar vin och bröd och Jesus uttalar att de ska göra detta framgent, i hans åminnelse. Nattvarden är instiftad. Men Jesus vet också att han ska bli förrådd och av vem, något han nämner vid middagen. Jesus vet vad som kommer att ske med honom och är rädd. Han ber om mod inför vad som komma skall. Senare på kvällen arresteras Jesus efter att Judas har avslöjat var han befinner sig. Långfredagen

är en mörk dag. Jesus korsfästs och dör inte bara under stort lidande utan också på ett sätt som de allra värsta brottslingar avrättades på. En skamfylld död på korset i samtidens ögon. Hans mor och några av lärjungarna ser allt och sörjer djupt. Jesus begravs i en grotta som sedan gav på den tiden. Men så kommer påskdagen, som också är dagen då påskveckan inleds. På påskdagen berättas om det stora miraklet. Graven är tom. Jesus har återuppstått. Nu närmar vi oss ämnet för den här texten. Jesus återuppstår och visar sig för flera personer under de kommande dagarna, däribland sina lärjungar. I den kristna traditionens trosbekännelse läser man ”på tredje dagen uppstånden igen ifrån de döda” och texten avslutas med ”de dödas uppståndelse och ett evigt liv”.

Ett evigt liv. Låt oss först fundera på det ur ett rent praktiskt perspektiv. Tanken har lockat och skrämt människan genom tiderna, det vittnar inte minst sagor och säger om. För att inte tala om att ett evigt liv nämns i flera religioner, men vi återkommer till det.

Ett evigt liv ses i många berättelser som ett straff. Ett evigt liv i vår mänskliga kropp behöver inte betyda evig ungdom, och en evighet av svår sjukdom och demens kan knappast ses som något eftersträvt. Evigheten är också väldigt svår för en människa att ens föreställa sig. Vi kanske kan acceptera bilden av en cirkelrörelse, där rörelsen hela tiden faller tillbaka in i sig själv. Men en linjär evighet? En stig där man börjar gå i en och samma riktning och aldrig kommer fram. Ett universum som fortsätter i oändlighet.

Är det ens meningen att vi ska kunna föreställa oss det?

I frågeställningen ”vill man leva för evigt” kanske vi ska begränsa oss lite? Man kan tänka kring ett väldigt långt liv istället? Som i Tolkiens sagor där alverna lever i tusentals år. Eller i Harry Potter där Nicholas Flamel som innehar De vises sten, och som faktiskt är baserad på en riktig historisk person, blir över 600 år. Dumbledore själv hann uppnå 116 års ålder innan han blev mördad. Eller som i de bibeltexter där vissa personer beskrivs ha blivit runt 900 år gamla. Hur skulle det påverka våra liv, om vi blev så gamla?

Ja, det beror väl dels på om det är en jämställd förlängning av ålder? Om vi återgår till Sagan om ringen så talar Arwens pappa Elrond med henne om huruvida hon ska välja att följa med honom och alverna och förbli odödlig eller om hon ska välja Aragorn och bli

dödlig. Men att stanna hos Aragorn innebär också att hon då kommer att leva längre än sin älskade och alla sina vänner, kanske längre än allt levande hon känner. Elrond förutspår en framtid där hon helt ensam i världen vandrar över tomma vidder. För att ett långt liv ska vara värdefullt, bör vi alla kunna uppnå en mycket hög ålder så att vi alla kan ha kvar våra sociala sammanhang? Hur skulle relationer se ut om vi levde i 600 år? ”Ja, vi träffades som 30-åringar och firade vår 439:e bröllopsdag i lördags”.

Frågan om man vill ha ett evigt eller mycket långt liv handlar också om att bibehålla hälsan. Man hör ganska ofta äldre personer säga att de är färdiga med livet, att de känner sig klara. Om ens partner och vänner har gått bort och kroppen eller sinnet utkämpar strider mot en varje dag, då ska det nog mycket till att orka leva i ens 100 år. Nu kanske du tänker att detta ändå

”Lagom är bäst helt enkelt, för att hjälpa sin kropp på vägen.”

är en rent filosofisk fråga. Vi lever och vi dör. Medellängden har blivit längre när sjukdomar och hunger bekämpas, men den vedertagna sanningen har varit att en människas biologiska begränsning ligger på ungefär 120 år. Med betoning på har varit.

Vetenskapen och särskilt inriktningen gerontologi* har börjat att knäcka de gåtor som kan ge dramatisk effekt på livslängden. På sina håll börjar man se själva åldrandet som sjukdomen där tillstånd som hjärtsjukdom, demens och cancer är bieffekter och inte sjukdomen i sig. På möss har forskare framgångsrikt förlängt livet men också ”återställt ungdomen” genom till exempel förändringar på cellnivå och i DNA samt genom att skydda vårt DNA. Det är ett stort steg från mus till människa, men olika forskningsprojekt genomförs just nu för att testa vissa läkemedel som skulle kunna påverka

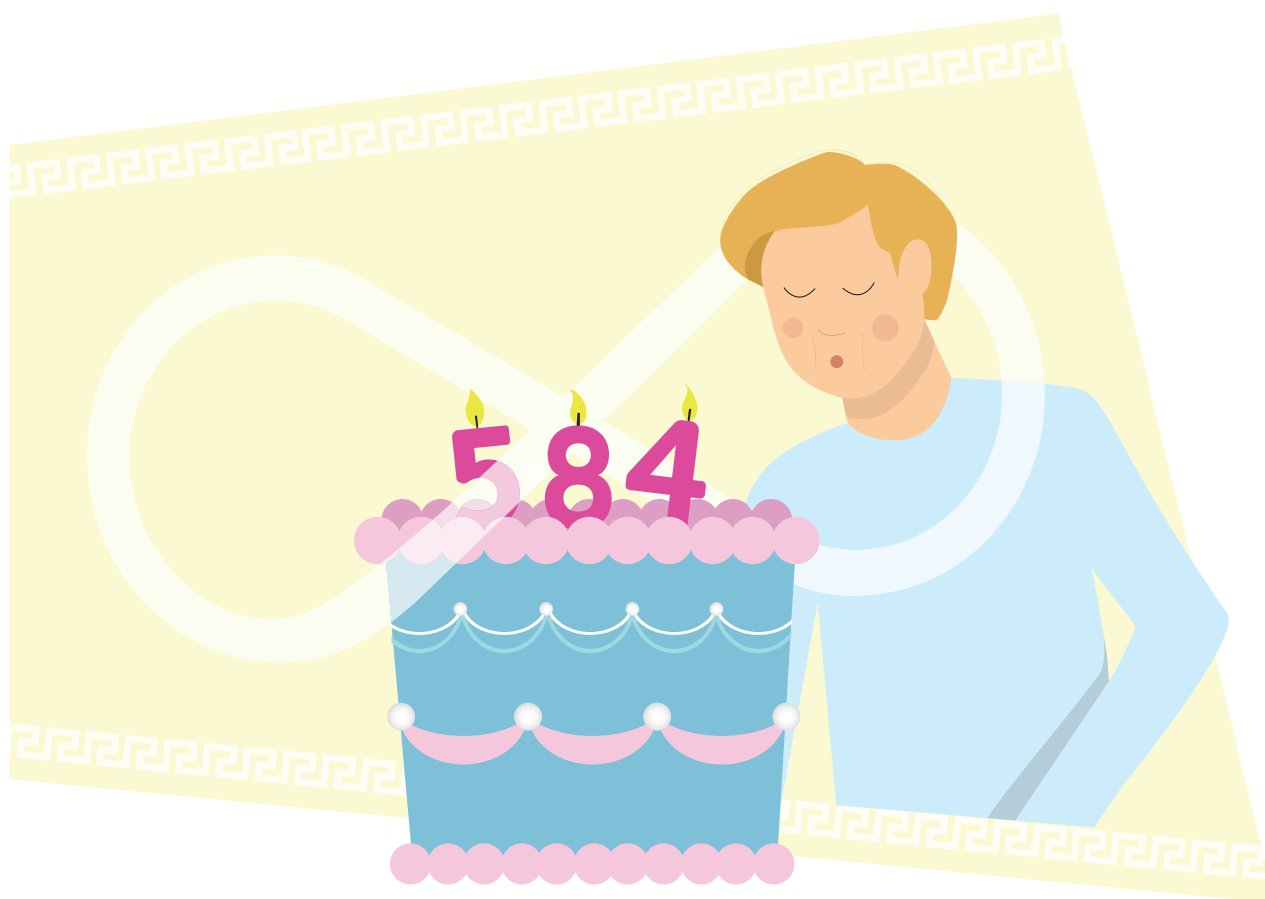
åldrandets framfart i våra kroppar.

En fråga som ofta lyfts när man talar om kraftig förlängning av medellivslängden är överbefolkning. Det råder delade meningar om huruvida det kommer bli ett problem. Det är till sist en resursfråga. En resursfråga som vi redan nu måste hantera då dagens resursfördelning är ojämlik. I Sverige lever vi som vi har 4,2 jordklot medan man i länder som Ecuador och Jamaica lever mer i linje med att vi har ett (utiifrån 2022 års siffror). Ska vi klara klimatmålen och ha en för oss människor beboelig planet, måste vi ändra på hur vi använder våra resurser.

Sedan finns de riktigt futuristiska tankarna där vi kanske lär oss att överföra en människa till en maskin, som inte kräver de förutsättningarna som vår biologiska kropp gör. Vi kanske inte bara behöver lära oss att leva sida vid sida med cyborgs utan också

bli sådana? Men var lugn, än så länge är vi inte där. Och de enda råden som vetenskapen kan ge oss just nu för ett långt liv är att röra på oss, äta klokt och med måtta, ha givande sociala sammanhang och gärna någon typ av tro eller uppleva förundran. Den enda av dessa som det råder konsensus om är att man ska röra på sig, men även detta i måttfullhet. Lagom är bäst helt enkelt, för att hjälpa sin kropp på vägen.

För att återgå till religion och evigt liv så finns det spår av dessa tankar i flera religioner. Inom en gren av daoismen jobbade man till exempel hårt på detta med långt liv, och ett av knepen var att leva på luft. Nämnas bör att detta var mycket länge sedan. Men låt oss som avslutning fråga prästen Sigröd Wessén om detta med religion och evigt liv.

Hur menar man i kristendomen gällande evigt liv, är det en något mer abstrakt tanke kring transcendens eller menar man verkligen mer bokstavligt talat?

– Kanske både och? Guds rike upprättas här och nu. Vi kan se himmelriket glimta förbi och Guds rike finns inom dig. Det är inte tänkt att världen ska vara så här – smärta, ensamhet, lidande. Och då ingår ju döden, det mest smärtsamma av allt. Men Guds rike behöver inte vara rimligt eller logiskt, bara en längtan efter att det ska vara gott. Det handlar också om att livet kommer först när Jesus kommer tillbaka. Men Gud vill att vi ska göra gott här och nu, vara en del av hans skapelse. Historiskt sett har tanken på ett evigt liv också varit ett sätt att hålla människor nere, ett maktmedel – ”stå ut och kämpa nu så får du ha det härligt sedan”.

Och hur ser det ut i andra religioner?

– Jag är ingen expert på det men i de Abrahamic religionerna (judendomen, kristendomen och islam reds. anm) finns ungefär samma syn på ”Guds rike här och nu”. Andra religioner har tankar om att man går upp i eller blir en del av universum. I vissa finns tanken om reinkarnation. Men man ser också att teologin skiljer sig åt i olika delar av världen beroende på människors utmaningar. I välbärgade länder är fokus mer själsligt. I fattiga länder är det mer konkret, där livet i realtid faktiskt är en kamp på liv och död, som det kanske var även här mer allmänt för 200 år sedan.

Vad tänker du personligen om hur det skulle vara att leva väldigt länge?

– Om alla skulle bli 300 år skulle vi väl anpassa oss tänker jag. Pensionsåldern skulle gå upp, säger Sigrid och skrattar.

– Sedan handlar det ju mycket om att vara frisk och kunna behålla sin nyfikenhet på livet, att ha ett rikt liv och utvecklas. Det är lätt att tappa glädjen om man känner att man inte hänger med.

Du är ju något av ett fan av superhjältar, kan du hitta något i de berättelserna som rör ett evigt liv?

– I superhjältarnas värld leker man gärna med tanken att vara i ett parallellt universum, som i *Ant-man* till exempel. Men det handlar också mycket om att komma tillbaka, att besegra döden. Att slåss för något. Om vi visste helt säkert att vi uppgår till ett evigt liv – varför då inte bara dö? Livet här är stort och viktig, värt att slåss för. Det kan man lära sig från en superhjältestory, avslutar Sigrid. •

På besök | Husmorsgraffiti

Konst på lekfullt allvar

Anneli Lindberg är Norrköpingskonstnären som har satt Norrköping på gerillaslöjdskartan med Kvinnonätverket Hemma och deras husmorsgraffiti. Vi träffar henne i ateljén på Plankgatan för att prata om hantverk, konst i det offentliga rummet och projektet i Navestad.

Text: Matilda Eklöf Foto: Niclas Fasth

Ateljén ligger i en gammal skola i närheten av Matteus kyrka. Anneli möter upp i entrén och leder oss uppför stentrapporna till övervåningen. Här i Kifins ateljéhus, Konstnärernas Intresseförening i Norrköping, har hon hållit till sen 2008 tillsammans med ett tiotal andra konstnärer.

– Nu har jag tagit fram bilder som jag har gjort för längesen, förklarar hon och gestikulerar mot konsten medan hon visar oss in i ateljén. Det är ett stort och ljusst rum med höga fönster längst ytterväggen, fyllt med garn, penslar, prints och konst. På bordet ligger böcker och häften utspridda. Anneli har varit noga med att dokumentera så mycket som möjligt av sin konst. Det har blivit många olika projekt genom åren.

I grunden är Anneli utbildad mönsterkonstruktör som designade och

skapade kläder. Men livet tog en hastig vändning när hon drabbades av astma och inte längre kunde hålla på med textilier. Hon började på Liljeholmens folkhögskola och började i stället med linoleumtryck. Med tiden kunde hon dock närma sig textilierna igen.

– Jag använder grytlappar och sånt som bildelement och styr upp bilderna med hjälp av dem. På det sättet kom textilierna tillbaka in i mitt skapande. Tack vare att jag har mina känsliga lufttrör och min begränsning så har jag en annan ingång. Jag tillåter mig själv att testa och experimentera. Jag brukar säga att jag jobbar på lekfullt allvar!

Husmorsgraffiti

Anneli har ägnat sig åt husmorsgraffiti under många år. Det är en typ av gerillaslöjd som sätts upp i offentliga miljöer. Basen i husmorsgraffitin är färdiga kreationer som hon hittar på loppisar och secondhand. Dukar, spetsar, band och andra hantverk som har skapats av tidigare generationer kvin-

nor sys ihop och skapar på så sätt nya verk som kan sättas upp på stan.

Arbetet med husmorsgraffitin hade Anneli huvudsakligen gjort själv men 2016 föddes tanken på att skapa tillsammans med andra.

– Det var efter den stora flyktingvågen 2015 och jag satt och funderade på vad jag kunde göra. Vad kunde kännas meningsfullt nu när det hade kommit så många människor hit? Sen hade Arbetets museum en utställning på internationella kvinnodagen där de visade upp barnteckningar från kriget i Syrien.

Barnen var inte med på utställningen, förklarar Anneli. Men deras mammor satt med i en panel och berättade om sina barn och teckningarna.

– Då kände jag: och ni då? De har kommit hit för sina barns framtid och hade inga tankar på sig själva eller på framtiden. Jag känner att jag har mycket tid kvar här och det finns mycket att uppleva, och jag är äldre än dem. Då kände jag att jag ville göra

Till höger Slöjdkraft. 2019 skapade Annelie ett frimärke till PostNord.

något för dem och skapa ett sammanhang där de kunde få finnas.

”Det här är bra!”

2016 fick hon till ett pilotprojekt och resultatet blev ”Kvinnonätverket Hemma” som gör husmorsgraffiti. Ett projekt som i grunden går ut på att bygga gemenskap och integrering genom att bjuda in kvinnor från olika länder och bakgrund som möts, skapar och gör sig hemmastadda tillsammans.

Från början träffades gruppen och skapade på olika platser i stan. Första gången var de i S:t Johannes församling, sen var de i utställningssalen vid ateljéhuset och sista gången var de på Arbetets museum. Under den sista träffen gick gruppen ut tillsammans och satte upp sina verk på stan.

– Det gick bra, jag hade sett ut lite platser i närheten. Vi satte upp det, det blev ett jättebra reportage i tidningen av det och alla blev jättenöjda. Så var det en vän till mig som sa: det här är bra Anneli, det här måste vi fortsätta med!

Exakt hur detta skulle gå till visste inte Anneli. Men hennes vän förstod att behovet fanns och visste hur de skulle göra.

– Kvinnor kommer, sa hon bara och nästa gång hade hon tagit med sig flera väninnor. Då var vi här nere i utställningssalen och skapade. I den skalan som vi kunde göra med de förutsättningar vi hade. Jag fick nya vänner och det var väldigt berikande. Ens egna problem får helt plötsligt ett annat perspektiv.

Alla får vara med

Sen dess har arbetet rullat på och det har också uppmärksammats mycket i media, både lokalt och nationellt. 2018 tilldelades Anneli Lindberg Martin Lönnebos kulturstipendium för sitt arbete och 2021 fick hon Norrköpings stora kulturstipendium till Moa Martinsons minne. Nätverket har träffats en gång i veckan sedan starten 2016 med undantag för en pandemipaus. Vilket språk man talar eller inte talar spelar ingen roll. Alla får vara med

och är välkomna.

– Jag är själv jättedålig på språk men det spelar ingen roll här. För att lära sig att virka behöver man inte prata med varandra. Man kan visa. Då får man komma nära varandra, skratta lite och se hur tokigt man kan kroka med virknålen. Det spelar ingen roll vilket språk man pratar eller inte pratar. Det är jättecoolt.

Det finns inget krav på förkunskap för att vara med i gruppen. Huvudsaken är att man tycker om att jobba med händerna.

– Det taktila är vårt gemensamma språk. Jag bjuder in till att leka och göra textila saker av våra förmödrars verk kan man säga. Man lyfter också den spetskompetens som finns i alla de här fina stjärnorna, mönstren och så.

Tanken med husmorsgraffitin är att visa att här har kvinnor varit, menar Anneli.

– Här har vi gjort oss hemmastadda och vi ber inte om lov. Det handlar om att våga ta plats och vara lite busig. Graffiti är inte lagligt men det brukar

inte vara någon som stoppar oss. Är det så att något händer så frontar jag och tar smällen. Men det roliga är ju att organisationer som Svenska kyrkan och olika studieförbund vill vara med. Alla vill vara med i det här busiga.

Nytt projekt i Navestad

Nästa projekt blir att starta upp en grupp och skapa husmorsgraffiti i Navestad. Det känns viktigt att vara just där just nu, förklarar Anneli och blir allvarligare.

– Jag har delar av min familj i Navestad. När kravellerna var i påskas såg jag och fick uppleva vad det gjorde med människor. Barn som satt på balkongen och hade första parkett och såg allt det hemska. Jag såg hur ledsna alla var. De städade, sopade och fixade. Då kände jag att här vill jag gärna vara med och skapa nya positiva berättelser.

Tillsammans med Centrumkyrkan sökte Anneli pengar för att hålla husmorsgraffiti-workshops i Navestad. I vår kommer hon att starta en grupp

i husmorsgraffiti där. Det hela kommer att avslutas med aktiviteter i stan på Centrumkyrkans utegårdscafé i sommar.

– Jag har haft ett samarbete med S:t Johannes församling och Svenska kyrkan tidigare. Så när vi letade lokaler att vara i så kändes det naturligt att vara i Navestad kyrka. Det var den församling som jag samarbetade med i och med pilotprojektet 2016. Jag har fått ett jättebra mottagande och det känns jättefint.

När intervjun genomförs är det bara dagar kvar innan projektet i Navestad kör i gång. Anneli är fylld av förväntan över att starta upp den nya gruppen.

– Det som de boende fick vara med om i påskas, det var inte schysst. Så nu ska jag gå in med hull och hår och försöka göra något kul i Navestad. Det ska bli så spännande att se vad det är för kvinnor som vill vara med. Att vi kan skapa positiva och fina berättelser som vi kan dela vidare och synliggöra genom den här textila

graffitin i Navestad.

– Det händer mycket där nu och i S:t Johannes församling. På tisdagar är det läsgrupp och hantverkscafé, på torsdagar är det Mat i Navet. Jag har redan varit runt med garn och secondhandvirkade dukar i flera olika grupper och visat vad husmorsgraffiti är. Nu ska det bli skönt att det verkligen blir av. Det kommer bli jättespännande att se hur många vi blir. Hon pausar en kort stund, tänker efter lite.

– Det gäller bara att använda energin på rätt sätt och inte dra på för stora växlar. Det blir lätt så när man har roligt, fortsätter hon. Ibland tänker jag ”om jag bara skulle kunna göra en sak i taget”. Hon pausar igen innan hon spricker upp i ett stort leende. Fast hur kul skulle det vara?•

Historia | Brunnssalongen

HIMMELSTALUNDS
BRUNSSALONG

Himmelstalunds brunnssalong

Himmelstalunds Brunnssalong är en av Norrköpings äldsta byggnader och genom åren har den agerat som bland annat gudstjänstlokal, teater och beredskapsförråd. Efter att nästan ha förfallit under 1900-talet står salongen nu återigen inför en stor renovering. Hur kommer det gå och hur ser salongens historia ut?

Text: Matilda Eklöf Foto: Jan Ainali/Wikimedia Commons och Norrköpings kommun

Himmelstalunds hälsokälla upptäcktes 1708 av den mytomspunne doktor Magnus Gabriel von Block. Det järnrika, mineralstinna och kolsyrade vattnet ansågs kunna bota krämpor och sjukdomar och succén var ett faktum. Under 1730-talet uppfördes en lång röd träbyggnad över källan. I den västra delen av huset fanns hälsokällan och byggnadens östra del, som invigdes 1761, inreddes som fest- och teatersalong. Denna blev med tiden känd som Brunssalongen.

1733 fick Reinerus Reineri Broccman, den dåvarande ägaren av Himmelstalunds herrgård, tillstånd att öppna krog på området. Under 1760-talet byggdes ett brunnshotell med tolv gästrum och med tiden tillkom flera nya byggnader. I närheten vid Motala ström anlades badhus, brännhus och tillhörande mälthus. Vårdshusrörelsen blev populär och lockade både brunnsgäster och stadsbor. Särskilt

mycket folk var det under midsommarhelgerna.

Pest eller kolera

Hälsokällan kom att beskåda mycket under åren. Under början av 1700-talet, ett par år efter brunnens upptäckt, kom pesten till Norrköping. I september 1710 slog smittan sina klor kring staden. Beredskapen var dålig och trots doktor Von Blocks varningar och uppmaningar var det lite som gjordes för att förhindra smittan.

När pesten ebbade ut på senhösten 1711 hade över 3000 dödsfall rapporterats i Norrköping, cirka halva stadens befolkning. Det var den procentuellt högsta dödligheten i landet. Många av de som dog begravdes på pestkyrkogården som sträckte sig mellan vad som i dag är gamla fängelset och Brunssalongen.

Just farsoterna var också det som slutligen skulle bli hälsobrunnens död. När källan under 1860-talet koplades samman med en koleraepidemi upphörde verksamheten snabbt. Om kopplingen verkligen stämde vet man inte helt säkert, men ryktet om

förorenat vatten räckte för att släcka brunnsverksamheten för gott.

Brunssalongen

Men fram till 1860-talet var brunnsverksamheten i full gång. Så sent som 1852 hade Himmelstalunds Brunssalong 133 patienter. Under denna tid var den allmänna uppfattningen att vattnet från en hälsobrunn kunde bota sjukdomar, krämpor och skröplighet. Därför var det populärt att ägna sig åt så kallad *brunnsdrickning*. Patienterna drack av mineralvattnet, njöt av de vackra omgivningarna och ägnade sig åt promenader och ridning.

Brunssalongen invigdes 1761 och då började man också hålla gudstjänster där. Vid invigningen predikade präst Magnus Palmblad, sedermera kyrkoherde i Tingstads församling. Under början av 1800-talet började man sätta upp teaterföreställningar i salongen. Föreställningarna blev så pass populära och frekventa att en skådespelarloge byggdes till utanför salongen.

Det var troligtvis under denna tid

”Med ideella krafter och frivilliga bidrag kunde 1700-talsbyggnaden restaureras och få tillbaka sin forna glans.”

som teatersalongens många exotiska väggmålningar kom till. De målades någon gång efter 1817 och kan vara skapade av några kreativa brunnsgäster.

Beredskapslager och återuppväckelse

Efter att brunnens popularitet dalat började också Brunnssalongens glans att falna. Under början av 1900-talet användes lokalen av frikyrkan, men med tiden föll den i glömska. Salongsdelen av huset användes under en tid som lastbilsgarage åt Fritidsnämnden. För att få in bilarna revs furugolvet och dörrhålen breddades. Lokalen användes också som beredskapslager åt Röda korset. Under denna tid skadades taket och flera bjälkar kom med tiden att ruttna.

Under 1950-talet uppmärksammades byggnadens kulturhistoriska värde och 1959 grundades en stiftelse för att restaurera byggnaden. Stiftelsen, som fick namnet Stiftelsen S:t Olof, startades av fil. dr. Birgit Gejvall och fil. dr. Björn Helmfrid.

I mitten av 1900-talet svepte en stor rivningsvåg över Sverige. Mellan 1960- och 1970-talet revs mer än 40 procent av de svenska städernas äldsta bostadsbestånd. Norrköping var inget undantag. Det gamla skulle bort, städerna saneras och nytt byggas upp. Gejvall beskriver stämningen i Norrköping under denna tid i ”Boken om Norrköping” från 1978:

”Det fanns så många planer, men allt svävade i en slags överklighet på grund av brist på samordning och

samverkan mellan antikvariska och stadsreoveringsintressen. Ute på staden fanns många som klagade och gnällde på rivningarna. Att intressanta miljöer försvann. Att inga trevliga platser fanns kvar.”

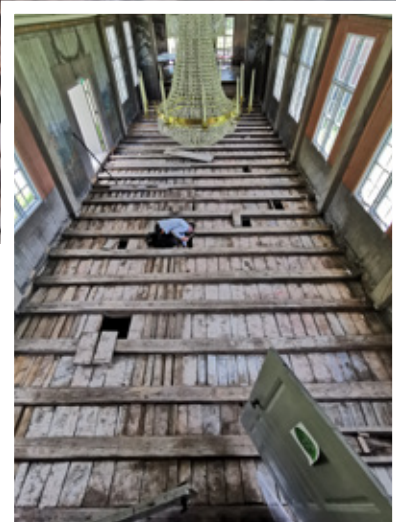
På Himmelstalund fanns dock inga planer på rivning eller nybygge. Här fanns möjligheten att bevara något som höll på att förfalla! Med ideella krafter och frivilliga bidrag kunde 1700-talsbyggnaden restaureras och få tillbaka sin forna glans. 1961 återinvigdes Brunnssalongen.

Nutid och framtid

1986 förklarades Himmelstalunds herrgård och brunnsmiljön som byggnadsminne. Lokalen hyrs i vanliga fall ut av kultur- och fritidskontoret i

Vänster Brunnssalongen renoveras för fullt. Här syns några av de vackra målningarna som pryder väggarna.

Norrköping för bland annat bröllop och minnesstunder, men just nu har denna verksamhet pausats.

I mars 2021 drabbades nämligen Brunnssalongen av en stor vattenläcka. Kylan spräckte en vattenfylld ledning och vattnet som sprutade ut orsakade skador på stora delar av salongens golv. Vattnet spred sig också till teatersalongen och skadade bland annat bjälkar och golv samt orsakade skador i husets grund.

Joakim Holsten, projektledare på samhällsbyggnadskontoret vid Norrköpings kommun, berättar att renoveringen går framåt men att byggnaden är skyddad som byggnadsminne och att allt som görs måste tillståndsprövas av länsstyrelsens antikvarier. De har varit väldigt noga med tillväga-

gångsätt och planering.

– Bland annat så har golvet samt bjälklagsfyllningen demonterats och tagits bort, blindbotten har rivits ut och konstruktionen lämnades för att torka. När hösten kom slöts också bjälklaget med skivor och isolering för att skydda målningarna från kyla och vintertemperaturer. Sedan dess har vi dokumenterat skadorna och börjat förbereda för åtgärden med utbyte av bjälklag och syllstockar.

Länsstyrelsen har gett tillstånd att ändra byggnadsminnet och ta bort det fuktskadade materialet. Renoveringen kommer göras på ett så skonsamt sätt som möjligt. Bland annat finns det krav från Länsstyrelsen på att en antikvarisk expert ska vara med under renoveringsarbetet. 3,7 miljoner har

avsatts för renoveringen.

I nuläget finns inget datum för när Brunnssalongen kan öppnas igen. Joakim Holsten menar att det finns flera faktorer som spelar in.

– Det är för tillfället svårt att säga när vi kan öppna. När vi kan ta bort de provisoriska golven som skyddar målningarna beror mycket på väder och vind. Entreprenören som ska hjälpa till med detta kommer i samråd med kommunen att ta fram en tidplan för när vi kan påbörja det arbetet. •

Skeppet som kom hem

Text: Annelie Tollerå Foto: Niclas Fasth

I Hedvigs kyrka hänger ett vackert votivskepp i ett av fönstren. Skeppet är en kopia och originalet förvaras i Norrköpings stadsmuseum. Men att skeppet kom tillbaka till Norrköping är en solskenshistoria med bara 70 år på nacken.

Många kyrkor, särskilt i hamnstäder, har modellskepp som hänger ner från taket för allmän beskådan. De har använts för att skänka sjömän beskydd på sina färder. Ordet votiv kommer från latinets votivus, som betyder "lovad åt en Gud" och en votivgåva är menad som tack för bönhörelse. Votivskepp skänktes ofta av besättningar som varit i sjönöd och som undkommit med livet i behåll.

Hedvigs kyrka invigdes år 1673 och har haft ett sådant votivskepp åtminstone sedan början av 1700-talet. Det sades vara en kopia av Norrköpingshandelskeppet "Die Hoffnung/The hope from Norrköping", som köptes in till Norrköping år 1710. Fartyget Die Hoffnung förläste senare i Kattegatt utanför Danmark.

Hedvigs kyrkas votivskepp måste ha räddats undan ryssarnas brandhärjningar år 1719. Det nämns i kyrkans inventarieförteckningar för år 1774 och 1830. Ett auktionsprotokoll från 1878 visar dock att skeppet såldes. Kanske blev det omodernt för kyrkan att ha votivskepp vid den tiden.

Den som köpte skeppet var en krögare vid krogen Freden och priset var 13 kronor. Beslut om försäljningen hade tagits av endast tre av kyrkorådets sju ledamöter. Skeppet kom på okända vägar och dök så småningom upp i Göteborgs museum och inte förrän 1928 engagerar sig kyrkoherden i Hedvig, Fredrik Sjöberg, i fallet. Han ville försöka få tillbaka skeppet till Norrköping och bestrida giltigheten av beslutet att sälja skeppet, med så få kyrkorådsledamöter närvarande.

År 1928 sa dock Göteborgs museum nej till att återbörda Norrköpingsskeppet. Det dröjde till 1950-talet innan frågan kom upp igen och den här gången gick museet med på förfrågan. På 50-talet gjordes också kopian, som hänger i kyrkan idag.

När skeppet hade kommit tillbaka visade det sig att det faktiskt inte var fråga om en kopia av handelskeppet Die Hoffnung som man hade trott. Det var en skeppstyp med tre master och två rader kanoner som var vanlig som stridsskepp under det stora nordiska kriget år 1700-1719. Sådana skepp ritades av skeppsbyggmästaren Charles Sheldon i Karlskrona. Hursomhelst så är det ett vackert skepp, som åter är på plats och pryder Hedvigs kyrka.

Att vara ung år 2023

Precis som det brukar vara på nyheterna fokuserar man ofta på det negativa. Man får med andra ord nästan bara höra om hur dåligt ungdomar mår och om deras dåliga vanor. Stress, ångest, depression, gängkriminalitet och droger är saker som ofta förknippas med ungdomar idag. Mediernas fokus på det negativa får det att låta som att vi unga förlorar allt mer hopp, vilket definitivt inte är fallet. Att ungdomar håller på med droger och tobak är visserligen sant men samtidigt ökar andra positiva aspekter hos ungdomar. Att vara ung idag är inte så annorlunda mot vad det var för 30 år sedan.

Att vara ung idag är precis som det alltid varit. Vi betar oss på samma sätt, har samma problem, tjafsar och älskar som ungdomar alltid gjort. Den enda skillnaden mellan dagens och dåtidens unga är sociala medier. Vissa påstår att sociala medier stressar oss, ger oss press och gör så att vi ställer krav på sig själva. Jag skulle inte säga att jag känner mig lika påverkad av sociala medier, inte när det kommer till att ställa krav och känna press på sig själv i alla fall. Istället handlar det om hur de sociala medierna är uppbyggda, med detta syftar jag på deras algoritmer. Sociala medier har gjort så att vi aldrig ska bli uttråkade, man skulle kunna titta på mobilen i timmar om man så vill. Detta är dock inte bara ett problem hos ungdomar utan även hos vuxna. De har gett oss ett dopaminberoende som har gjort att vi blivit så vana vid att vara glada och nöjda att vi knappt kan tolerera när saker inte går som

planerat och vi inte mår så bra. Därför tror jag tyvärr att de äldre har haft rätt när de sagt åt oss att lägga ner mobilen.

En sak som påverkar ungdomar en hel del idag är alla världens konflikter. Det uppstår allt fler protester, krig och sjukdomar i vårt samhälle, vilket gör att allt fler unga oroar sig för framtiden. Det har till och med uppstått begrepp som "klimatångest" för att sätta ord på det som oroar bland annat unga idag. Men trots att vi oroar oss över samhällets konflikter och problem lyckas vi ändå hitta hopp och distraktioner från det negativa. Jag skulle till och med påstå att vår generation har blivit bäst på det. Vi hade kunnat sitta och spela kort mitt i en skogsbrand, men det betyder så klart inte att vi förminskar problemen. Allt fler vill engagera sig och göra skillnad, fler går med i föreningar, protesterar mot orättvisor och ändrar sin livsstil för att förbättra miljön.

Så hur är det att vara ung idag? Det är som sagt nästan som det alltid varit. Ungdomar betar sig på samma sätt och har samma problem, förutom att vi behöver se på när de äldre tar dumma beslut och skjuter upp problem till framtiden för oss att ta hand om.

Sandra Ahmadow

17 år och går på gymnasiet, Ung ledare i Svenska kyrkan

Hej där!

JESPER BARKSELIUS

Jesper jobbar som skådespelare på Östgötateatern och är även ett känt ansikte från många filmer. Närmast den närproducerade långfilmen UFO Sweden av Crazy Pictures.

Vad händer i ditt liv just nu?

Nu håller vi på och repeterar en slags talkshow-turné i revyformat som heter "Hänt i länet". Tillsammans med det lokala kulturföreningslivet kommer jag, och två andra skådespelare från Östgötateatern, gemensamt producera en - för orten i länet vi är på - unik scenkonstupplevelse. Premiären är den 11 mars.

Vilka är årets absoluta måsten på Östgötateatern?

Oj vad svårt! Det är så mycket. Men jag skulle nog säga musikalen "Waitress" som har premiär i september. En riktig Broadway-musikal skriven av Sara Bareilles, baserad på filmen med samma namn från 2007. En musikal med många kvinnliga roller, men jag spelar kort sagt ett riktigt "svin". Men det är också roligt ibland. Annars tycker jag att den klassiska Norén-föreställningen Kaos är granne med Gud som går i Linköping just nu är ett måste. Den går i Norrköping från 15 april till 10 maj.

Om ...

NAMN: Jesper Barkselius

GÖR: Skådespelare

BOR: I Luddingsbo med fästmo och sina två barn

NÄSTA NUMMER

hej|livet

I DIN BREVLÅDA
19 juni 2023